

варіюють в інтервалі 80,65-315,35 кг/га, що складає 9,86-28,49% від запасів зольних елементів. З переходом від горизонту H_0^1 до горизонту H_0^2 запаси водорозчинних сполук, як правило, зменшуються в 2-3 рази, за винятком липо-ясеневої діброви пристіну.

Вивчення підстилки як компонента лісового біогеоценозу має велике значення для розшифровки особливостей біологічного кругообігу в степовому лісі, для наукового обґрунтування практичних рекомендацій в лісовому господарстві і для наукового обґрунтування підвищення продуктивності лісу в степу.

В умовах степу необхідно всіляко зберігати лісову підстилку від руйнування, видалення, витоптування та змиву.

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ МАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ШЛЯХОМ РОЗШИРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

*Кирпичова І.В., Березенко К.С., Гончаренко Я.М., Бондар Т.С.
Луганський національний аграрний університет*

Початок ХХІ ст. ознаменувався не тільки значним прогресом у розумінні законів природи, але й катастрофічними змінами у самій природі та загрозами втрати біологічного різноманіття. Особливо помітними такі зміни є у регіонах з високим техногенним навантаженням і значною часткою земель, задіяних у сільськогосподарське виробництво, до таких належить і весь схід України, зокрема й Луганщина. Тому актуальною задачею є збереження первозданної природи Луганської області. Одним із заходів щодо збереження біорізноманіття є оголошення певних територій такими, де господарська діяльність людини обмежена або взагалі заборонена [6]. Цим територіям надається заповідний статус.

За даними наукових досліджень, з території Луганської області протягом останніх 5 років зникло 6 та знаходиться під загрозою зникнення ще біля 30 видів рослин. Скорочення місць, придатних для перебування диких тварин, та надмірний рекреаційний тиск на природні комплекси зумовлюють загальне збіднення видового та популяційного складу фауни області [3-5].

Дана робота присвячена визначенню передумов та механізму розширення екологічної мережі Марківського району Луганської області, обґрунтування створення пам'ятку природи місцевого значення — Лозовий яр.

Було визначено передумови, завдання та принципи формування екологічних мереж. Згідно Закону України «Про екологічну мережу України», екологічна мережа — це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні. Природні регіони, природні коридори та буферні зони у своїй безперервній єдності утворюють мережу, яка об'єднує ділянки природних

ландшафтів у територіально цілісну систему [1].

Як територію дослідження було взято Марківський район Луганської області. На території району знаходяться 3 об'єкти природно-заповідного фонду, що належать до складу екологічної мережі області та грають значну роль для збереження біорізноманіття. Підставою для розробки регіональної екомережі є схема територіальної екологічної мережі. В основу методики розробки регіональної екомережі покладено басейновий принцип, де територіальною одиницею проектування локальної екомережі є басейн річки того або іншого порядку, або яружно-балочна система. Для формування обласної екомережі були використані усі види районування: фізико-географічне, ландшафтне, геоботанічне, зоогеографічне і агроґрунтове. Відповідно до положень Всеєвропейської екологічної мережі, в обласній схемі екомережі виділені такі структурні компоненти: ключова територія, екологічний коридор, буферна зона і зона потенційної ренатуралізації (відновлювана територія).

Підставою для розробки територіальної екомережі є схема екологічної мережі області. Обласний Троїцько-Міловський широтний екологічний коридор проходить безпосередньо по території району.

З метою охорони та збереження території з природно-степовою рослинністю, тваринного світу, біологічного різноманіття для подальшого включення в екологічну мережу району, для збільшення її площі до 5% було запропоновано створення пам'ятки природи місцевого значення — Лозовий яр. Фітоценозом даного біоценозу являється степ. Близьке місце розташування людей до цієї території призвело до загибелі деяких видів рослин і тварин. На даний момент ця місцевість потребує охорони і відновлення різновидів природи.

Лозовий яр — це пам'ятка природи місцевого значення, розташована на пологому схилі відрогу Воронцевої балки, зайнятому степовою рослинністю поблизу с. Кабичівка, площа складає 2,700 га. З усіх боків ділянку оточують орні землі, зайняті посівами зернових та соняшника. Більшу частину ділянки займають супіщані чорноземні ґрунти, на яких розвивається псамофітно-степова рослинність. У рослинних асоціаціях домінують півонія вузьколиста (*Paeonia tenuifolia* (L.)), костриця вальська (*Festuca valesiaca* (Gaud.)), келерія піскова (*Koeleria sabuletorum* (Klokov)), сон білий (*Pulsatilla alba* (Reichenb.)), півники несправжньосмикавцеві (*Iris pseudocyperus* (Schur)), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia* (L.)), стоколос безостий (*Bromus inermis* (Leyss.)) види пирію (*Elytrigia*). Зрідка зустрічаються ковила дніпровська (*Stipa borysthena* (Klokov ex Prokudin)), Лессінга (*Stipa lessingiana* (Trin.)), волосиста (*Stipa capillata* (L.)) — види, що занесені до Червоної книги України. На території пам'ятки виявлена також юринія волошкава (*Jurinea cyanooides* (L.) Rchb.) — вид, занесений до Бернської конвенції.

Флора Лозового яру налічує кількість видів рослин: лікарських — 17, декоративних — 6, рідкісних реліктових — 4, ендемічних — 7.

До фауни Лозового яру входять і рідкісні тварини. Раритетні види безхребетних, у тому числі ті, що занесені у Червону книгу України: синявець римнус (*Neolycaena rhyrnus*), кл імена (*Esperarge climene*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), сколія-гігант (*Megascolia maculata*). Із ссавців це байбак степовий (*Marmota bobak*), борсук (*Meles meles*), дрохва (*Otis tarda*), фазан (*Phasianus colchicus*).

Лозовий яр — елемент Марківської екомережі. Територія збере-

ження генетичного, видового, екосистемного та ландшафтного різноманіття, середовищ існування організмів (тобто територія важливого біологічного та екологічного значення) добре інтегрована в ландшафті.

Ключова територія (ядро) пам'ятки природи місцевого значення сягає 1,800 га. На цій території представлено найбільші концентрації генетичного, видового складу, екосистемного і ландшафтного різноманіття, а також середовище існування організмів.

За своїм значенням ключова територія належить до першої групи, а саме до територій, які відзначаються різноманітністю та унікальністю біоти. Ступінь природності території та її різноманіття, рівень багатства різноманіття, рівень значення різноманіття, рідкісність різноманіття по п'ятибальній шкалі можна оцінити на три бала. Найвищу цінність мають корінні системи. За оцінкою шкали територіального значення відноситься до локального.

Сполучна територія (екокоридор) — просторова, витягнутої конфігурації, структурна — зв'язує між собою ключові території і включає існуюче біорізноманіття різного ступеню природності та середовища його існування. Головною її функцією є забезпечення підтримання процесів розмноження, обміну генофондом, міграції видів, поширення видів на суміжні території, переживання ними несприятливих умов, переховування, підтримання екологічної рівноваги. Крім сполучного значення, екокоридор має самостійне значення для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Буферні території є перехідними смугами міжприродними територіями і територіями господарського використання. Основною функцією буферної території є забезпечення захисту територіальних елементів екомережі від негативного антропогенного впливу. Вони мають площу, достатню для захисту ключових територій та екокоридорів від дії зовнішніх негативних факторів і оптимізації певних форм господарювання з метою збереження існуючих і відновлення втрачених природних цінностей.

До складу відновлювальної території екомережі увійшли території давна орані, низькопродуктивні, засолені внаслідок надмірного зрошення, пасовищні збої, ділянки прогону худоби та місця його постійної концентрації, забур'янені карантинними видами бур'янів, у тому числі шкідливими для здоров'я людей, кар'єри, орні землі на схилах, які відводяться під ґрунтозахисні смуги та постійні ділянки, призначені для розведення диких комах-запилювачів, схили насипів та смуги.

Структурні елементи екомережі: ключові, сполучні (екокоридори), буферні та відновлювальні території, у своїй неперервній єдності створюють екомережу, що функціонально об'єднує осередки біорізноманіття до єдиної національної та континентальної системи [1, 2].

Для забезпечення формування загальнодержавної екологічної мережі допрацьована концептуальна схема екологічної мережі (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна схема екомережі Марківського району

Таким чином, в ході досліджень показано, що екологічна мережа Марківського району сприяє збереженню регіональної мережі Луганської області, являючись одним із елементів екологічного ядра. Створення пам'ятки природи Лозовий яр зберігатиме рослинне та тваринне біорізноманіття і надаватиме можливість безпечної міграції тварин.

Література

1. Про екологічну мережу України / Відомості Верховної Ради України. — К.: Парламентське видавництво, 2004. — N 45. — С. 502

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року / Відомості Верховної Ради України. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — N 26. — С. 218
3. Конопля О.М. Флора Луганської області. Анотований список судинних рослин. / О.М. Конопля — Луганськ: Альма-матер, 2002. — 163 с.
4. Конопля О.М., Ісаєва Р.Я. Конопля М.І. — Донецьк: Каштан, 2003. — 340 с.
5. Річний звіт Держуправління екологічної безпеки в Луганській області про стан природного навколишнього середовища за 2013 рік.
6. Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття: Матеріали наукової конференції, присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника (Канів, 9-11 вересня 2003 р.). — Канів, 2003. — 351 с.

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПРИП'ЯТЬ-СТОХІД» ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

Нетробчук І.М.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Особливу цінність для загальноєвропейських біосферних процесів мають болота і болотні ландшафти Полісся разом із широкими заболоченими долинами р. Прип'ять та її численних приток. У верхів'ї р. Прип'ять був проведений грандіозний експеримент над природою у вигляді широкомасштабних осушувальних меліорацій, що призвело до значних змін природного середовища. Одним із основних напрямків подолання екологічної кризи регіону, збереження і відтворення біотичного різноманіття природного стану довкілля було створення національного природного парку «Прип'ять-Стохід» у 2007 р. Основна його мета — збереження, відтворення та раціональне використання типових і унікальних природних поліських комплексів, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення. Парк знаходиться в північно-східній частині Волинської області у Любешівському адміністративному районі.

Основна частина території парку — це комплекс долин р. Прип'ять і р. Стохід, що складаються із заболочених заплав, озер, боліт, незначних за площею ділянок лук та першої надзаплавної тераси, де зростають соснові та дубово-соснові ліси. Більша частина заплав річок Прип'яті та Стоходу відноситься до водно-болотних угідь міжнародного значення. Таких угідь на території парку три, а саме: транскордонне українсько-білоруське водно-болотне угіддя «Прип'ять-Стохід-Простир», «Заплава річки Прип'ять» і «Заплава річки Стохід». На думку іноземних науковців, таких боліт, як у Любешівському районі, в Європі вже немає [2].

Природні умови парку сприятливі для розвитку різноманітності та своєрідності рослинного і тваринного світу. Таке видове різноманіття і багатство флори і фауни пояснюється різноманіттям екотипів парку.

У парку зростає 583 види вищих спорових і судинних рослин, з них 49 видів — мохоподібні та 534 види — судинні рослини. Флора парку є міграційного типу і сформувалася з різних центрів походження. Тому в парку переважають бореальні види з голарктичними та європейськими аре-